

Zij kookt met kaas en spaart!

Als niet die kaas de wereld...
de wereld!...
uit 'n STUK kaas haalt u
STUKken meer!

→ Hetmaal
boven:
Margriet,
1955.
De kaas-
advertentie
onder
komt uit
de Libelle,
jaren vijftig.

Jemoest niet te vergaan, maar ook niet te truttig zijn

Breipatronen, recepten en huishoudtips, daar werden *Libelle* en *Margriet* groot mee. Maar de vrouwenbladen waren geëmancipeerder dan vaak wordt gedacht, schrijft auteur Marjan van Marle (70) in *Je beste vriendin*. Kan van der Meulen

HET PAROOL VRIJDAG 18 NOVEMBER 2022

Het fenomeen vrouwenblad is complex, dachtte Marjan van Marle toen ze de archieven in doek en oude jaargangen van *Libelle* en *Margriet* te bestuderen. Vanaf de oprichting van de bladen, respectievelijk in 1954 en 1956, voerden het huishouden, het gezin, mode en uiterlijk de boventoon. Aan emancipatie, werden de bladen later ook wel eens genoemd. Maar toen ze moechowen met de emancipatie in de jaren zestig, regende het opvattingen. In haar boek onderzocht Van Marle hoe de tijdschriften zich ontwikkelden tussen de jaren dertig en tachtig.

U heeft tientallen jaargangen van *Libelle* en *Margriet* doorzocht. Had u die allemaal gelezen?

"Ik had er een aantal thuis liggen, ja - ik heb als journaliste voor beide bladen gewerkt. In een vriendin had de halve jaren tachtig van beide bladen ingebonden. Uitgeverijen konden me er niet meer aan helpen, die zijn heel slecht omgaan met de erfenis. Gelukkig kon ik terecht bij Aris, het kennisinstituut voor emancipatie en vrouwen geschiedenis op de Vrije Universiteit. Daar hadden ze bijna alles. Daar heb ik heel veel nummers doorgezien. Moeilijk om te zeggen dat ik de glorie van die bladen, en het was voor mij ook een persoonlijke terugblik. Ik kreeg bijna het gevoel toen ik begon met de jaren zestig, dat ik nu niemand meer kent. En van sommige dingen dacht ik juist wat modern."

Wat vond u modern?

"In adviesrubrieken kwam in de jaren zeventig steeds meer aandacht voor problemen die eerder nog als onbespreikbaar werden gezien, zoals relatieproblemen en echtscheiding. Er werden in dit tijd veel onderwerpen aangekaart die in de maatschappij leefden: geboortereguleering, legalisering van abortus, betere kinderopvang, gelijk rechten en kansen, open huwelijken. Er werden grote publicatiecampagnes gehouden. Bijvoorbeeld over seks, om die veranderingen te duiden. *Margriet* maakte zich sterk voor de moeders, in een tijd waarin veel vrouwen vooral druk waren met het huishouden en het gezin. In *Libelle* plaatste in 1970 voor het eerst een zwart fotomodel op de cover van een Nederlandse publicatie. *Libelle* was de eerste Nederlandse publicatie. Ze deden mee met de tijdgeest."

Dat viel niet alle lezers goed, schrijft u in uw boek.

"Nee, het aantal abonnees en advertentie in *Libelle* liep flink terug. Ik geloof dat een halve eeuw vrouwen niet stonden te springen om emancipatie. Voor veel vrouwen betekende vrouwen vrijheid, de haas worden over een eigen bedrijf het gezin. *Margriet* had lang de ondertitel 'Weekblad voor moeder en kind'. Het was voor bladmakers moeilijk de balans te zoeken. Lezers waren redelijk behoudend, dus je moest niet te ver gaan. Maar je moest ook niet te truttig zijn."

Kwam ook artikelen tegen die minder vooruitstrevend waren?

"Een halve eeuw. Een reclame van de Nederlandse Spoorwegen waarin vrouwen werden aangepoedert en ook een dagje op uit te gaan. Bijvoorbeeld. Er stond in dat op de deuren zo lief en aardig zijn. Dat zou nu niet meer kunnen. In een artikel stond dat je op vakantie gaat eens een blik mag openbreken, maar dat het geen gewoonte moet worden: het is belangrijk dat je gezin een goede maatschappij krijgt. In een adviesrubriek schreef een vrouw: 'Ik kan een haas krijgen, maar dan verlies ik meer dan mijn man en dat is heel ongunstig voor hem. Wat moet ik doen?' En het viel me op dat de vrouw zich veel minder wilde dan mijn permitteer dan de man. Maar een man een slippertje? Niet te moeilijk over doen, zo zijn mannen nu eenmaal. Vrouwen konden dat echt niet doen. Gaandeweg veranderde dat traditionele beeld van de vrouw als schijnmoeder, huisvrouw en moeder."

Waar zag u dat bijvoorbeld aan?

"Tien jonge vrouwen schreef in een adviesrubriek in *Libelle*. 'Als ik uitga, willen mannen altijd met me naar bed. Is dat normaal, wat moet ik daarmee?' Daar reageerden voor- en tegengesteld op. Sommige mensen vonden belachelijk, zijden dat te ris. Anderen zeiden: dat is de pil heb je niet meer bang te zijn om zwanger te worden, dat geen probleem. Kinderen krijgen is altijd een belangrijk thema geweest in de bladen. Maar waar het gezin in de jaren vijftig nog als het hoogste haalbare werd gepresenteerd, werden daar in de jaren zeventig kanttekeningen bij geplaatst. In *Margriet* vertelde een vrouw dat ze zes kinderen had en dat te veel vond. Ze woonde in een klein huisje en moest elk dubbelbed omdraaien. Die andere kant hebben de bladen ook kanten zijn."

In 1972 kreeg *Margriet* een eerste vrouwelijke hoofdredactrice, Hanny van den Herze. Waarom was dat bijzonder?

"Hoofdredactrice bestond tot die tijd uit mannen: Hanny dedde haar functie ook met drie mannelijke collega's. Ze was in 1946 begonnen als redactiesistent en opgeklimmen in de organisatie. Hoofredactrice, want ze was getrouwd en had twee kinderen - en in die tijd werden getrouwde vrouwen nog officieel als handelingsonbevoegd beschouwd. Ik heb Hanny gekend. Ze was iemand met een sterk karakter, die verknocht was aan haar werk. Ze kon wel een idee krijgen op de redactie en meteen aan het haken maken. Ook mannen. Ze was een sterke tante. Ze vond het heel belangrijk dat vrouwen financieel onafhankelijk waren. Al snel is het vles in de supermarkt: als je maar voor jezelf kan zorgen."

Werd een vrouwelijke hoofdredactrice wel geaccepteerd?

"Nee, een van haar mannelijke collega's was zo belagert door haar aanstelling dat hij optagte. Ook een vrouwelijke redacteur vertrok. Ze wilde niet onder een vrouw werken."

Over de Tweede Wereldoorlog werd in beide bladen met geen woord gerept. Hoe kan dat?

"Die 1944 verscheen de bladen, daarna kwamen ze weer uit in 1946. In die jaren schreven ze inderdaad niet over klimaat en kern. Ze plaatsten wel benigingscampagnes, over het terugbreken van kleding bijvoorbeld, en recepten op basis van rantsoenen. Ik weet dat artikelen van Jochie medewerkers niet meer werden gepubliceerd. De bladen hebben nooit stelling genomen over de oorlog. Het waren geen ondergrondse bladen; ze wilden het nuttig met het aanpakken vernemen. Na de oorlog schreef *Libelle* min of meer, we weten allemaal hoe het geweest is, dus we gaan het er niet over hebben."

Verschilden beide bladen erg van elkaar?

"Ze hebben vanaf het begin veel op elkaar gebeten: ze zijn allebei gericht op de vrouw, schrijven over dezelfde onderwerpen, hebben allebei adviesrubrieken - een beetje vrouwenblad kan niet zonder. Maar ze waren wel concurrenten. Halverwege de jaren zestig zijn de Haarlemse uitgeverij De Soesmanstad, uitgever van *Libelle*, en de Amsterdamse *Margriet*-uitgeverij De Geillustreerde Pers, gescheiden. De winst kwam dan bij de deelde uitgever terecht, maar ze bleven strijden om de hoogste oplages."

Wie won die strijd?

"In de jaren zestig was *Margriet* behalve groter dan *Libelle*, maar in de jaren tachtig kwam er een kentering:

heel veel *Margriet*-lezers liepen over. Het boek of *Margriet* het contact met de doelgroep een beetje verlieze. De verhalen spraken minder aan, hadden een feministischer en strakkere toon. In *Libelle* had hoofdredactrice en 'Vaderdokter' Rob van Vuuren, die nieuwe schrijver aan het blad gaf. Met succes: in 1990 waren er 780.000 abonnees."

Lijken de *Libelle* en *Margriet* nog op de tijdschriften die ze in de afgelopen decennia waren?

"Ja, het gaat nog steeds over kinderen, relaties, het huishouden, mode en uiterlijk. Wat thematisch betreft is er heel weinig veranderd. De artikelen zijn alleen aangepast aan de tijd. Nu vragen vrouwen niet meer of ze wel meer kunnen verdienen dan hun man, maar wel ik werk drie dagen en mijn man vier, hoe moeten we de boel thuis regelen? De verhalen moeten nog steeds herkenbaar en toegankelijk zijn, en de mode betaalbaar. Politiek speelt ook nog steeds geen rol. Ja, er staat misschien eens een interview met de moeder van Geert Wilders in. Maar dan gaat het niet over politiek, maar over wie thuis de afwas doet."

De oplage loopt al jaren terug. Hebben deze vrouwenbladen nog een toekomst?

"Ze richten zich echt op andere. Dat begrijp ik wel, het zijn de lezessen van vroeger die meegroeit zijn. Maar ik vind het een beetje weemoedig. Als je niet in het op jongere mensen, houdt het een keer op. Aan de andere kant: ze hebben nog altijd veel advertenties en kunnen zichzelf onderhouden. De komende tien jaar blijven ze in elk geval nog bestaan, denk ik."

Marjan van Marle: Je beste vriendin, uitgeverij Atlas Contact, €24,99.

'Op vakantie mocht je gerust en blik openbreken, maar het moest geen gewoonte worden'